

V.

Fra de trange Tider i Begyndelsen af vort Aarhundrede.

Hr. Pastor Theodor Møller, tidligere i Velling, nu i Hjerik, har meddelt os følgende Breve med den Bemærkning, at Præsten Hans Aggerup Olivarius i Velling (1785—1817) i Kaldets Embedsbøger har indført en Del Skrivelser, der paa en Maade give et »Interieur« af en Præstegaard i Begyndelsen af Hundredaaret. De her meddelte Breve ere kun Prøver af hvad der forefindes; de vise Brevskriverens højst forskjellige Tone i Forhold til Overmand, Ligemand og Undermand. Da vi ere enige med Pastor Møller om, at disse Breve »give et ret træffende Billede af noget i de trange Tider«, meddeles de her med den Bemærkning, at den stakkels Mand, der saa ivrig søgte Forflyttelse, aldrig opnaaede nogen saadan, men at han en Morgen i Aaret 1817 fandtes død i Gaardens Brønd, idet han vistnok med Forsæt havde søgt Døden¹⁾).

1.

Højædle og Højærværdige Hr. Biskop og Doctor
Theologiæ!

Saasom Hr. Assessor Ammidsbøll paa Søegaard i April f. A. overdrog Kongen Jus vocandi til Welling Kald, og Kaldet er for lidet for mig og min fattige Familie til at subsistere ved, saa udbeder jeg mig underdanigst: om Deres Højædle Højærværdighed ville gunstigst have den Naade for mig: kraftig at proponere mig til et bedre Kald ved anbefalende Paategning paa min Ansøgning ved forefaldende Vacancer. Dersom jeg ej tør allerydmyget haabe dette Ønskes Opnaaelse, udbeder jeg mig S. T. Hr. Biskopens Attest, som Deres Højærværdighed vilde have den Godhed at levere Deres Amanuensis, hvem jeg har anmodet om: at paatage

¹⁾ Se forøvrigt nogle Optegnelser i Velling Sogns Kirkebog, meddelte af P. Tang, i Kirkehist. Saml. I, 286.

sig min Commission. Min ældste Søn, der agter i Julio at gaa op til theologisk Attestatz¹⁾, koster mig meget. Min talrige Families: 9 Personers maadelige Kaar behøve (tør jeg her yttre det) Forbedring. I næsten 25 Aar har jeg været Capellan og Præst her i Stiftet, er næsten 50 Aar. Cancellie Løvtet af 2den Mart. 1793, som lover mig, der er kaldet af Kongen, Adgang til Forflyttelse, kunde maaske nu ventes snarere opfyldt end før, da Kongen nu kalder hertil. I $\frac{3}{4}$ Aar var jeg Pers. Cap. i Aastrup, $4\frac{3}{4}$ Aar Pers. Cap. loco residentis i Varde, hvor Cancellie Løfte til en Capellan i Norge af 29 Junij 1742 gav mig forgieves Haab om at blive residerende Capellan; d. 28 Jan. 1785 blev jeg af Kongen kaldet hertil og har næsten i $19\frac{1}{2}$ Aar her været Sognepræst. Min Formand gav jeg her i 2 Aar 60 rdr aarlig Pension og Enken i 2 Aar 30 rdr aarlig. Næst at formelde min Kones underdanigste Respect er i dybeste submission Deres Højærværdigheds

Wellinge Præstegrd
d. 4 Maj 1804.

underdanigste Tiener
Olivarius.

2.

Wellinge Præstegrd d. 29 Maj 1804. H. Olivarius, Sognepræst for Wellinge Kald, søger om at blive allernaadigst beskikket til Sognepræst for Lintrup og Hierting Menigheder i Riber Stift i ved Døden afgangne Proust og Sognepræst Hr. Christen Boysens Sted.

Til Kongen!

Af undertegnede verificerede Gienpart af S. T. Hr. Biskop Middelboes Attest eller Forslag til min Befordring sees: at Deres Majestæt nu kalder her til Welling Kald: saa at De

¹⁾ I et andet, her ikke meddelt Brev omtaler Faderen, at Sønnens Attestats var bleven forsinket dels ved hans Deltagelse i Vaabenøvelser, dels ved at høre Dr. Steffens's filosofiske Forelæsninger. I Virkeligheden blev Niels Olivarius først Kandidat 1820. Flere nulevende ville maaske endnu mindes ham — han døde 1849 som Præst i Højen og Jerlev — som en ualmindelig karakteristisk og dygtig Personlighed. En Skildring af hans Levned findes i Selmers Nekrolog. Saml. II, 71—4.

ved at, i at forflytte mig, forbedre mine Kaar, kan tillige gjøre min Successor lykkelig. Allernaadigste Konge! De lovede mig ved Rescript bekiendtgjort mig ved Cancellie-Skrivelse til Biskopen af 2 Mart. 1793, at mig ej skal betages de samme Udsigter til videre Forfremmelse, som Præster have i Kalde, hvor Kongen bestandig udøver Kaldsrettighed. Nu har Hr. Assessor Ammidsbøll til Sægaard overdraget Deres Majestæt bestandig denne Dem billig tilkommende Ret, at kalde til dette Kald, saasom han er Welling Kirkes Patron. Maatte jeg, som har søgt forgiæves nogle Gange, ved Kongens allermildeste Ihukommelse, paa 12te Aar efter det mig givne Løfte, blive bønært, vil min Kone og 7 Børn (hvoraf Biskopen bevidner: at min ældste Søn er ved Universitetet, der agter inden Nytaar paa min Bekostning at tage Attestatz), som fattige med mig ivrigst velsigne det danske Kongehuus. Saasom nu Hr. Provst Christen Boysen, forhen Sognepræst for Lintrup og Hierting Menigheder, er død i næstforrige Uge, jeg har været Præst i 25 Aar, 2de Gange personel-Capellan og paa 20de Aar Sognepræst i et lidet Kald, tillige svarede jeg i mange Aar Pension: supplicerer jeg desaarsag om bemeldte vacante Sognekald.

Allerunderdanigst

H. Olivarius.

3.

Højædle og Velbaarne Hr. Etatzraad!

Gunstigste Hr Velynder!

Dem, naadige Herre, har jeg at takke, saavelsom Deres Hr. Oncle, sl: Hr. Etatzraad Teilmann (forhen Herre til Nørholm) (hvem min 18 Aar gamle Søn: Andreas Charles, der er og i 5 Aar har været Dreng paa Ringkiøbing Apoteqve, til sin Principals fulde Fornøjelse, er endnu opkaldt efter) har jeg, næst Gud, at takke for al min timelige Lykke, saa som De selv har hjulpen mig til Welling Kald, hvor jeg er Sognepræst. Hiin derimod hialp mig uden Skyld og Brøde af afgangne Biskop Bloch i Ribe forfulgte tjenstledige pers. Capellan i Warde med min Kone og 2 smaae Børn til Udkomme ved Subscriptions-Plan. Da Deres

Velbaarenhed i Februario 1785 naadigst egenhændig meldte mig min Befordring til Welling Kald, lovede De gunstigst: at, naar jeg for det Første tog imod Welling lidet Kald, ville De, naadige Herre! giennem Cancelliet og Statsraadet bevirke mine Kaars Forbedring ved at anbefale min Forflyttelse til et bedre Kald. Nu kalder Kongen til Wellinge og kan, ved at forflytte mig, gjøre 2 Mænd lykkelige. Lintrup og Hierting Sognekalde i Thorningelehn i Riber Stift er ved Provst Boysens Død i forrige Uge vacant. Jeg indsender med Dagsposten en Ansøgning om bemeldte vacante Kald. Af indlagte Gienpart af Hr. Biskop Middelboes Attest og Forslag til min Befordring har Deres Velbaarenhed den Godhed: naadigst at erfare, at jeg ej er uværdig til bedre Kaar. Vil De vise Nogen Bispens Attest, sender jeg Dem den i dette Øiemed paa aparte Papir. Af mine 7 Børn er den ældste Søn, 23 Aar gammel, ved Universitetet i Kbhvn, tager Attestatz inden Aarets Udgang og logerer paa Regentzen i 4de Gang Nr. 4. Befaler Hr. Etatsraaden, skal han, (naar han eller jeg underrettes derom) komme til Dem: om De paatager Dem gunstigst at antage sig at recomendere mig hos de høje Herrer, som kan og vil hielpe mig, som trænger til Understøttelse for min Kones og Børns Skyld, da jeg er i nogen Gield og har her nogle Uvenner, skjønt jeg ej fortæner det.

Næst at udbede mig Hr. Etatsraadens skriftlige naadige Svar ved Leilighed, formeldes min Kones og min underdanigste Respect for Deres naadige Frue og Dem selv, hvornæst har den Ære at være Deres Velbaarenheds underdanige

Udskrivt: Højædle og Velbaarne

Tiener

Hr. Etatsraad de Wormskiold,

Olivarius.

deputeret i Rentekammeret i Kbhvn.

4.

Welling d. 29 Maj 1804.

Kjereste Søn!

Dit Brev af 17 April, hvori Du meldte os, at Du for det Hebraiske fik bedste Character, men ej tog Attestatz i April, mishagede os ej, naar Du, som Du vil, gaaer op til

den skriftlige Examen i Julio. Jeg og Din Moder ønske nu inderlig at forflyttes herfra til et bedre Kald, hvortil Biskopen, som Du seer af indlagte Copie-Attest, foreslaaer mig. Vi kan ingen Penge sende Dig, saalænge Restancen af den nye Skat med Forhøjelse er ubetalt, som til 1ste Julij gjør 8te Qvartaler, hvoraf de 6 efter Rygtet strax skal betales, og Snapsting forestaaer. Kiøb ingen Bøger til mig, som jeg bad om i mit Brev med Lars Jordhøj, hvilket Du vel fik, da jeg ej kan betale dem. Provst Christen Boysen i Lintrup og Hierting Menighed ved Foldingbroe døde i Tirsdags d. 22 Maj. Kaldet er efter Famuli i Ribe Peder Høegs Brev paa 600 rd. aarlig. Han beder mig: at indsende min Ansøgning med Riskopens Attest til min Commissionair eller Patron, snarest muligt; jeg har nu ingen Commissionair uden Dig. Faaer jeg det, jeg søger, denne Gang eller siden, skal jeg, naar min Casse i Tiden formaaer det, betale Dig, som en anden. Min Patron mener jeg: at Hr. Etatsraad Wormskiold, deputeret i Rentekammeret, er. Med Dagsposten skriver jeg ham til. Gjør Din Opvartning hos ham, og spørg: om Du skal levere Ansøgningen i Cancelliet, eller tør tage dig den Frihed at bede ham (om han har faaet mit Brev) anbefale mig hos Vedkommende, eller have den Naade: at modtage Ansøgningen og levere den. Han lovede mig, da jeg fik Welling Kald, at skaffe mig et bedre, naar jeg ville have det og sendte ham Bispens Attest, som jeg gjør. Udspørg hans Boepæl, spørg: om han er hjemme? og beed hans Tiener melde Dig. Leveer i anden Fald Ansøgningen selv i Cancelliet med allerførste. Paa Fredag kommer nok Vacansens Anmeldelse fra Biskopen. Udspørg, om Du kan, om de sædvanlige Commissionairer formaae noget i Statsraadet eller Cancelliet, Mere end en anden? Jeg vil i saadant Fald skrive Høeg til, om jeg ej faar Lintrup Kald, for at formaae ham til at skaffe mig Bispens Commissionair i Kbhvn. Kan det skee til Guds Ære, Næstens Nytte, min og min Families Kaars Forbedring, ønsker jeg Forflyttelse, i anden Fald skee Guds Villie, om jeg skal blive i Welling! Nu er Merskens Udskiftning her til Ende. og har kostet mig meget. Jeg havde derved ogsaa Fortræd.

Om nu 14 Dage vente Din Moder og jeg et Brev fra Dig. Hvad Character de 5 Candidater fra Ribe fik til Artium, veed jeg. Mon Commandeur Stampe boer i Prinsens Gade Nr. 7 i Kbhvn. eller paa sin Gaard Stampenholm paa Landet. Jeg veed hverken hans Characterer eller: hvor Stampenholm ligger, kan derfor ej skrive ham til. Viis Raadmand Skibsted, Justitzraaderne Skibsted og Stephansen, Professor Horneman og Myginds min Attest fra Bispen. Hils Hans Heinrich Matzen og Andreas Højer fra mig. Herefter vil jeg søge paa slet Papir. Du hilses fra os Alle, især Din trofaste Fader

Olivarius.

5.

Højvelbaarne Hr. Kammerherre!

Naadige Hr. mon Frere og Velynder!

Deres Højvelbaarenhed vilde tillade: at jeg som Deres Fætter (en Søn af Deres H. Oncle, Niels Olivarius, forhen Sognepræst i Aastrup i Riber Stift) underdanigst vover, efter min Broder Holgers Raad, der er Sognepræst i Ebeltoft Kiøbsted i Aarhus Stift: at foruleilige Dem med at anbefale som min Patron mine Ansøgninger om et bedre Kald til Kongen, saasom Hr. Biskop Middelboe i Ribe i nedentegnede Copie-Attest foreslog mig til Lintrup og Hierting Kald, som jeg søger. Det skal være paa 600 rd., og Wellinge, hvor jeg nu er, indbringer kun 115 rd. aarlig. Begge ere i Riber Stift. 25 Aars Embede, fattig Formue, 7 Børn, Ustraffelighed i Liv og Lærdom, liden Pension at vente for min Kone, god Anbefaling af Biskopen, svagelig Helbred og 50 Aars Alder ere i mine ringe Tanker ej uvigtige Grunde at recommandere mig paa. Kongen kalder igien til Wellinge, og et Cancellie Løfte af 2 Mart. 1793 giver mig fortrinlig Haab om Forflyttelse. Lintrup Kald er anslaaet for 250 rd., efter nye Matricul til 502 rd.; Welling Kald efter nye Ansætning 204 rd. — Da Hr. Kammerherren logerede i min Farbroders, Bogholder Arnoldi Huus som Søeofficer i Aarene 1778 og 79, havde jeg, Hans Olivarius, den Ære at være kjendt af Dem. Deres Højvelbaarenheds naadige Frue er maaskee af Familie med S. T. Hr. Cancellie

Præsident von Kaas. Jeg udbeder mig den Frihed: at erfare Deres Raad: hvem jeg skal tage til Commissionair, saa som jeg har ingen i Kbhvn. Min Søn Niels, (23 Aar gl. fik for 6 Aar siden Udmærkelse til Artium og bedste Character til Philosophicum, som gaaer op til Attestatz i Jan. 1805, samt logerer paa Regentzen i 4 Gang Nr. 4) sendte jeg d. 29 Majj Ansøgningen, men d. 6te Jul. havde han endnu intet Haab for mig.

Jeg tog efter min ringe Kreds Deel i Hr. Kammerherrens høje Lykke. Hav nu den Naade i at virke for mig, hvad De kan, saa skal Gud velsigne Dem og høje Familie. Jeg vover at foruleilige Dem med: at De naadigst ville skrive mig til med Første: for at besvare dette Brev. Min Kone (en fød Bützow, af Familie med sal. Hr. Stiftsprovst Bützow i Kbhvn.) beder med mig ukjendte vores underdanige Respect formeldet for Frue Kammerherinden og Dem selv. Behager De at bære mig med Deres Brev, er Post Adressen pr. Ribe a Welling Præstegrød ved Ringkiøbing. Med sand Højagtelse har den Ære at henleve Deres Høivelbaarenheds, min naadigste Herres, underdanigste Tjener
Olivarius.

Welling Præstegrød d. 24 Jul. 1804.

Til Hr. Kammerherre Stampe paa Nyesøegaard eller Stampenborg ved Præstøe.

6.

Kiereste Hr. Broder!

Taknemmeligst modtager jeg Dit artige Tilbud med at vie paa mine Vegne og Ansvar: Enkemanden Bertel Pedersen og hans Pige: Mette Marie Nielsdatter af Nørbye Welling Sogn paa deres Bryllupsdag: fuldkommen overbeviist om, at Du sender mig Alt, hvad der falder ved bemeldte Leilighed. Jeg haaber, at min Hr. Broder anvender Din gode og kraftige Mægling mellem min og Din Degn, saasom min Degns Kald er lidet, og hans Kaar med smaae Børn maaskee saare trykkende. Næst de bedste Hilsener og i Vente af Dit skriftlige Svar til Vished for, at Du har faaet dette Brev, er jeg med særdeles Højagtelse Højstærede Hr. Broders ærbødigste
Olivarius.

Welling Præstegrød d. 5te April 1805.

P. S. Min Degn siger: at han har skrevet Din Degn til og mundtlig skal tale med ham for at afgjøre Sagen med ham inden Bryllupet, om mueligt: om Degne-Offeret.

7.

P. M!

Jeg har nyelig erfaret: at Din Tienestepige: Karen Nielsdatter, fra Bølling Sogn, som i $\frac{1}{2}$ Aar skal have opholdt sig i Din Tieneste i Nørbye her i Welling Sogn, af S. T. Hr. Baggesen, Præst i Bølling, sidste Søndag er antagen til Herrens Bord. Hverken Du eller hun har ifølge Danske Lovs 3die Bogs 19de Cap. 8. 10. 12 og 16 Art. samt Lovens 2 Bogs 11 Cap. 5 Art. samt 8 Cap. 5 Art. indfundet Eder hos mig med benævnte Piges lovlige Skudsmaal efter 2 af mig paa Prædikestolen skeete Tillysninger. Din Pige haver altsaa at forføje sig strax ud af Welling Sogn, med mindre hun inden 8te Dage foreviser mig lovlig Skudsmaal; i anden Fald kommer Du til at tilskrive Dig selv, at Du efter min Anmeldelse til Øvrigheden, saavelsom hun og Præsten i Tilfælde af ulovlig Nægtelse blive efter Loven og senere Anordninger behørig straffede. Dette mit Brevs Indhold haver Du lovlig strax at bekiendtgjøre benævnte Pige til Efterretning.

Welling Præstegrd d. 30te Oct. 1805.

Olivarius.

Til Jacob Lauritzen, Nørbye.
